

КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ ЯК НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ПРОБЛЕМА У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Галина Корчова

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти

Київський національний університету будівництва і архітектури, Повітрофлотський просп., 31, м. Київ,
Україна, 03037, korchova@ukr.net;

ORCID: 0000-0002-9082-0146

У статті розглядається проблема кліпового мислення сучасних здобувачів професійної освіти, зазначено причини формування кліпового мислення у сучасних здобувачів освіти, розкрито основні характеристики кліпового мислення, виділено основні риси носіїв кліпового мислення, запропоновано конкретні педагогічні технології, методи та прийоми роботи на заняттях для здобувачів з кліповим мисленням. Розглянуто позитивні і негативні сторони кліпового мислення у здобувачів професійної освіти.

Причинами появи кліпового мислення є: збільшення отриманої інформації, зростання інформаційної швидкості, різноманітність і доступність інформації, збільшення багатозадачності.

У статті запропоновано розглядати поняття «кліпове мислення» як здатність людини сприймати навколишній світ за допомогою конкретного яскравого, дуже виразного образу.

Ключові слова: професійна освіта, мислення, кліпове мислення, цифрове покоління, інформаційне суспільство, педагогічні технології, методи і прийоми навчання.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ. Потребу в інформації на сучасному етапі розвитку суспільних відносин можна порівнювати до вітальних потреб, тобто знання стають основою життєдіяльності особистості у сучасному інформаційному суспільстві, без них неможливо адекватно взаємодіяти з навколишнім середовищем – віртуальним та реальним (фізичним). Результати дослідження «Українське покоління Z: цінності та орієнтири» (Фонд ім. Фрідріха Еберта в Україні) засвідчують, що збільшується загальний рівень інформаційної залежності суспільства, пов'язаний водночас як з надмірною перенасиченістю контентом, так і з удосконаленням інформаційно-комунікаційних засобів та їхньою доступністю. Згідно з опитуванням 2015 року, яке охопило молодь віком 14–35 років, 67 % української молоді цілком або скоріше були задоволені своєю освітою, а незадоволених було 14 %. Як показало дослідження 201 у, задоволеними і дуже задоволеними своєю освітою було вже 72 %, проте лише 44 % молодих українців залишалися задоволеними якістю освіти в Україні загалом, і тільки третина вважала, що українська освіта відповідає потребам сучасного ринку праці. Оскільки освітній процес в умовах інформаційного суспільства «віртуалізувався», суб'єкти цього процесу змушені для налагодження ефективної комунікації, витрачати частину свого часу на перебування в мережі Інтернет. Серед найпопулярніших пристроїв, які

використовують досліджувані для доступу до мережі, є: стаціонарні ПК, ноутбуки, планшетні ПК та смартфони. У 2014 році користувачі надавали перевагу стаціонарним ПК та ноутбукам, які були доступні для використання більшості досліджуваних підліткового, юнацького та раннього дорослого віку. З 2018 року вже надаються переваги використанню мобільних пристроїв для користування мережею, які порівняно зі стаціонарними ПК завжди перебувають у зоні доступу, їх можна носити з собою та вони легко підключаються до мережі. Саме з глобальною інформатизацією суспільства та прискоренням темпу обміну інформацією, яка вселяє впевненість студента у швидкому вирішенні складного для нього завдання, пов'язують яскравість прояву його «кліповості» [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ. Кліпове мислення сучасних здобувачів професійної освіти з'явилося внаслідок розвитку інформаційного суспільства, у якому від юнаків і дівчат потрібна інформаційна активність і участь у постійній інформаційній взаємодії. Інтернет, комп'ютерні ігри та телебачення постійно впливають на молоде покоління. У результаті у більшості молодих людей формується і розвивається кліпове мислення. На думку Г. Гича, кліпове мислення – це вектор у розвитку відносин людини з інформацією, яка виникла не вчора і зникне не завтра [2].

Сьогодні в науковій літературі накопичено достатній досвід щодо дослідження кліпового мислення особистості в сучасних умовах інформаційного суспільства. Але в науковому співтоваристві ще немає єдиної чіткої та виваженої позиції щодо сутності, позитивних і негативних рис цього поняття, змін і трансформацій у психіці людини, які викликає сучасний медіапростір.

У Європі та США на даний феномен звернули увагу ще в середині минулого століття. Вперше термін «кліпове» мислення (англ. clip – «відрізок») був використаний англійським футурологом Е. Тоффлером. Характеризуючи сучасну культуру отримання будь-якої інформації, він наголошує на її фрагментарності та різномірності. Саме ці особливості подання матеріалу формують фрагментарні та поверхневі знання. Е. Тоффлер розглядає кліпову культуру як складову загальної інформаційної культури майбутнього, засновану на нескінченному мерехтінні інформаційних відрізків і комфортною для людей відповідного менталітету [3].

М. Маклюен у своїй книзі, що вийшла в 1964 р., в період створення комп'ютерів третього покоління (1959–1971 рр.), він писав, що «суспільство, перебуваючи на сучасному етапі розвитку, трансформується в «електронне суспільство» або «глобальне село» і задає за допомогою електронних засобів комунікації, багатовимірне сприйняття світу. Розвиток електронних засобів комунікації повертає людське мислення до дотекстової епохи, і лінійна послідовність знаків перестає бути базою культури [4].

Також французький соціолог А. Моля в роботі «Соціодинаміка культури» (1967 р.) зазначив характерні риси культури (названої ним мозаїчною) в постіндустріальному суспільстві [5].

Джеймс Мартин, який передбачив появу Інтернету, поділяв людей на два типи. Перший тип – «людина книги» – отримує інформацію з книг, має «тривале» мислення. Головна відмінна риса таких людей – великий обсяг уваги і здатність до аналізу інформації. Другий тип – «люди екрану» – наділені кліповою свідомістю, вони кардинально відрізняються від першого типу. Окрім того, сучасна молодь переважно є візуалами за типом сприйняття інформації, оскільки бачить світ скрізь призму «картинок», відеозображень, це й формує нові вимоги до методики надання інформації в навчальному процесі [6].

До вивчення проблеми кліпового мислення зверталися чимало сучасних дослідників, а саме:

Ф. Гіренок, Г. Гич, С. Докука, С. Жукова, М. Літвінова, Т. Семеновських, С. Сімакова, Т. Удовіцька, К. Фрумкін та ін.

Існує наукова думка, що одночасне сприйняття інформації з кількох джерел, а також спроби виконувати одночасно кілька дій, що характеризуються дослідниками як феномен багатозадачності, призводять до виникнення труднощів у проведенні аналізу і синтезу, порівняння й узагальнення. Люди, які практикують багатозадачність, не здатні зосередитися на виконанні однієї дії та намагаються виконувати кілька завдань, навіть у тих випадках, коли це непотрібно. У зв'язку з цим можна говорити про позитивний аспект кліпового мислення, який полягає у тому, що кліпове мислення спонукає до динамізму пізнавальної діяльності та креативності. Водночас це говорить і про те, що без розвитку аналітичного і логічного мислення, здатностей до аналізу і синтезу, до порівняння й узагальнення, обґрунтування власних думок та передача їх іншим людям неможливі. Отже, сучасна система освіти має забезпечувати формування названих здатностей, а тому в її методологічних основах та інноваційних технологіях мають знайти відображення реалії інформаційного суспільства [1].

Американський професор Л. Розен вважає, що молоді люди здатні паралельно виконувати до семи завдань: набирати смс-повідомлення, спілкуватися по скайпу, перевіряти електронну пошту тощо, і все це робити під час перегляду телепрограм. Проте платою за багатозадачність стає неуважність, гіперактивність, віддання переваги візуальним символам замість заглиблення в текст [7, с. 104]. К. Фрумкін вважає, що всі ці обставини породили особливу культуру сприйняття інформації, яку науковець називає альтернативною (від «альтернація» – «чергування»). Ключовими рисами альтернативної культури є висока фрагментарність інформаційного потоку, велика кількість і різномірність інформації, що сприймається, а також навички швидкого перемикання з одних фрагментів на інші [8].

Так, згідно з даними доповіді «Епоха даних – 2025», глобальний обсяг даних, тобто інформації, в світі до 2025 р. досягне 163 зеттабайт (1021 байт), також, «згідно з прогнозом IDC (International Data Corporation), якщо зараз на кожну людину припадає менше однієї одиниці техніки з вбудованими джерелами даних, «живлять» глобальну інформаційну екосистему, то через десять років цей показник виросте до чотирьох одиниць».

Однозначного визначення кліпового мислення немає, але якщо узагальнити ряд підходів з цього питання, то можна зробити наступний висновок: «кліпове мислення» – це процес відображення безлічі різноманітних властивостей об'єктів, без урахування зв'язків між ними, що характеризується фрагментарністю інформаційного потоку, алогічністю, повною різноманітністю інформації, що надходить, високою швидкістю перемикання між частинами, фрагментами інформації, відсутністю цілісної картини сприйняття навколишнього світу. Тому під терміном «кліпове мислення» розуміється звичка сприймати інформацію за допомогою короткого, яскравого, дуже виразного образу [9].

Таке мислення характеризується поверховістю, образністю, інтуїтивністю, на відміну від традиційного понятійного мислення, в арсеналі якого цілий арсенал розумових операцій: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, систематизація та класифікація інформації. Понятійне мислення включає в себе причинно-наслідкові зв'язки, міркування за планом «теза – обґрунтування – висновок». Чим більше розвинене у здобувача освіти понятійне мислення, тим більшою мірою він є успішною людиною, тим успішніше він впорається з життєвими завданнями. У сучасного учня відбувається перехід від понятійного мислення до кліпового мислення, так як на людину діє великий потік інформації, і йому цікавіше переглянути 10 зображень з текстом в одне речення, ніж прочитати 10 повних текстів.

На думку вчених, кліпове мислення не притаманне людині від народження. Воно набувається в залежності від способу споживання і аналізу інформації, що надходить. Специфікою сучасного суспільства є передача інформації за допомогою рухомого зображення, яке супроводжується звуком.

Отже, сутність кліпового мислення полягає у тому, що воно вмє швидко переключатися між розрізненими смисловими фрагментами. Причинами появи кліпового мислення є: збільшення отриманої інформації, зростання інформаційної швидкості, різноманітність і доступність інформації, збільшення багатозадачності.

Очевидно, традиційні методи викладання викликають серйозні труднощі для здобувачів професійної освіти з відмінним від текстового типом сприйняття, кількість яких з кожним роком стрімко зростає. Дослідників, які приділяють увагу цій проблемі, можна умовно поділити на дві течії – консервативну і прогресивну. Кон-

серватори виступають за утримання сприйняття та свідомості особистості в межах когнітивного стилю, який орієнтований на лінійний текст. Тому питання тут полягає, скоріше всього, у співвідношенні здатності здобувача професійної освіти до аналізу і встановлення причинно-наслідкових зв'язків з умінням оперативно обробляти інформацію. У контексті цього більш прогресивною постає не критичність у сприйнятті нового типу мислення, а конструювання освітнього процесу відповідно до нових вимог, інтегрування до нього інноваційних інструментів та методів, розподілення заняття на логічні блоки для покращення засвоєння навчального матеріалу. Недалекоглядно зводити специфіку та сутнісні характеристики кліпового мислення тільки до того, що воно призводить до розсіювання, важкості концентрації уваги, відсутності аналітичного компоненту тощо. Кліповий характер отримання інформації, безумовно, вимагає нового характеру її обробки та породжує новий тип мислення – концептуальний, оскільки очевидно, що функції аналізу та синтезу нікуди не пропадають, а переключаються (переходять) на новий, більш вищий рівень узагальнення інформації та виявлення смислів, а свідомість, яка, у свою чергу, розвивається у відповідному контексті кліпового інформаційного середовища, не може не продукувати евристичних рішень тих чи інших завдань як у повсякденній діяльності, так і в професійній [1]. Тому доцільно зробити заняття зовні привабливим – це може бути інтерактивна форма, цікаві завдання з практичним результатом тощо. Важливу роль відіграє створення емоційного і психологічного комфорту у процесі подання навчального матеріалу. Рекомендується активне залучення студентів до виконання завдань дослідницького характеру з обов'язковою презентацією результатів. Співпраця викладача та студента в аудиторній та позааудиторній роботі, високопрофесійний рівень викладання з використанням інноваційних методів навчання складають резерв для підвищення мотивації студентів до навчання. Кліповий спосіб роботи з інформацією додає динамізму пізнавальної навчальної діяльності, що дозволяє в умовах зростання обсягу навчального матеріалу динамічно виконувати необхідні навчальні завдання, базуючись на широкому використанні принципу візуалізації навчальної інформації, на ідеї структуривання навчального матеріалу та його фрагментарного подання тощо.

Аналіз наукових джерел свідчить, що кліпове мислення має позитивні і негативні сторони. До

негативних сторін кліпового мислення можна віднести наступне:

- у нескінченному потоці інформації складно відокремити важливе від непотрібного, людина вбирає всю інформацію без розбору, забуваючи про фільтрацію;

- відбувається зниження концентрації уваги на конкретній, важкій для сприйняття інформації, постійно хочеться відволіктися на цікавий паблік, погортати стрічку новин;

- відбувається зниження критичного аналізу основної інформації;

- маніпулятивний характер інформації через яскраві картинки і гучні рекламні слогани.

Головною особливістю кліпового мислення є те, що воно ґрунтується тільки на поверхневій інформації. Згідно з дослідженнями вчених люди стали менше читати паперових книг. Звичайну книгу замінили на цифрову або аудіокнигу. З одного боку спростили формат книги і зробили його більш доступним і зручним. З іншого боку людина перестала тактильно відчувати книгу, відмовившись від спокійної і тихої атмосфери, в якій найкраще засвоюються знання.

До плюсів кліпового мислення можна віднести:

- кліпове мислення інтелектуально розвантажує. Звучить дивно, але мозок не може постійно концентруватися на складній інформації. Йому потрібно відпочити і перезавантажитися;

- відбувається швидка реакція на непередбачувані ситуації, в яких необхідно прийняти рішення тут і зараз. У такий момент на допомогу приходять кліпове мислення.

З одного боку, у сучасному потоці інформації кліпове мислення забезпечує захист мозку від інформаційних перевантажень. Коли здобувачі освіти вміють швидко переключатися з одного джерела на інший, то вони не перевантажують мозок непотрібною інформацією. Швидка реакція дозволяє легко включатися у роботу, опанувати новий матеріал, ефективніше реагувати і підлаштовуватися під будь-які зміни. Багато-задачність дозволяє людині одночасно слухати музику, спілкуватися в чаті, бродити у мережі, редагувати фотографії і при цьому робити уроки. З іншого боку, педагоги роблять акцент на тому, що людей з кліповим мисленням важко, а часом неможливо вчити у звичному розумінні цього слова. Викладачі відзначають наступні проблеми, пов'язані з кліповим мисленням у здобувачів освіти: 1. Сучасна молодь не бажає вивчати першоджерела. Ті, що навчаються, не можуть

самостійно підготувати реферат, курсову роботу з гуманітарної або спеціальної дисципліни. 2. Молоді люди з кліповим мисленням не вміють працювати самостійно. 3. У людей з кліповим мисленням різко знижується коефіцієнт засвоєння знань. Отримана раніше інформація не затримується в пам'яті. 4. Людина з кліповим мисленням не може успішно навчатися і робити успішну кар'єру. Такі люди є аутсайдерами в навчанні і кар'єрі. 5. Рівень критичної свідомості людей з кліповим мисленням низький. Ці люди програмовані. Вони сприйнятливі до чудес, таємниць, містики. 6. У молоді з кліповим мисленням спотворюються морально-етичні цінності: спостерігається ослаблення почуття відповідальності, совісті і честі; відсутнє почуття співпереживання (смерть не викликає жалю); люди стають цинічними [10].

Які педагогічні технології, методи та прийоми навчання, що існують на сьогодні, можуть бути використані у повсякденній освітній практиці професійної освіти?

Перерахуємо ті методи та прийоми навчання, які себе зарекомендували у викладацькій практиці: проектна діяльність; «перевернутий клас»; дискусії; мозковий штурм; дебати; форуми; круглі столи; семінари-дискусії (групова дискусія); метод кейсів (ситуаційний аналіз); інтелектуальні карти, ментальні картки (mindmapping); кошик ідей; схеми-візуалізатори; синквейни; прийом «Фішбоун», або «Риб'ячий скелет»; робота із історичними джерелами з акцентом на візуальні джерела (малюнки, плакати, фотографії, карти, кінодокументи).

Також хотілося б звернути увагу на освітні технології, прийоми та методи, які є найбільш вдалим для здобувачів освіти із кліповим мисленням.

Одним із методів роботи з інтернет-джерелами є технологія «веб-квест». Веб-квест – це проблемне завдання з елементами рольової гри, коли використовуються інформаційні ресурси Інтернету. Тематика веб-квестів може бути найрізноманітнішою, проблемні завдання можуть відрізнятися ступенем складності. Веб-квести можуть бути як командними, груповими, так і індивідуальними.

Результати виконання веб-квесту, залежно від матеріалу, що вивчається, можуть бути представлені у вигляді усного виступу, комп'ютерної презентації, есе, веб-сторінки, бази даних, наукового дослідження, документа, інтерактивного курсу, інтерактивної книги [11].

Цікавою та перспективною, на наш погляд, є технологія скрайбінгу. Це створення невеликих зрозумілих малюнків, які роблять лекцію чи презентацію зрозумілішими. Увесь лекційний матеріал може бути розміщений на одному аркуші завдяки візуалізації отриманої інформації, для цього потрібна поверхня та кольорові маркери, фломастери або олівці, для відеоскрайбу потрібен комп'ютер (гаджет), камера та програми для монтування відео.

Головна складність для лектора – це донести до аудиторії ключову думку, основну ідею, не втратити зміст лекції, оповідання, бесіди, тому важливо придумати та обдумати заздалегідь ідею, підготувати сценарій того, що ви говоритимете, та спробувати відмалювати майбутній скрайб.

Хотілося б відзначити і таку технологію, як інфографіка, суть якої – у візуалізації даних чи ідей з метою донесення складної інформації до аудиторії швидким та зрозумілим способом. Також інфографіка – це графічний спосіб подання різноманітної інформації. Як і при створенні скрайбу, інфографіка вчить критично мислити, аналізувати та відбирати зміст інформації.

Найкращим способом при створенні інфографіки є розбивка аудиторії на мікрогрупи, кожна з яких отримує час на вивчення інформації на тему або проблему заняття з метою інфографіки.

Не можна залишити без уваги технологію, яка торкнулася сучасної освіти, гейміфікація (ігрова технологія). Гейміфікація як технологія тісно пов'язана із застосуванням ігрових форм та методів навчання. Особливо важливо у нашому контексті міркувань відзначити потенціал комп'ютерних ігор. Комп'ютерна гра полегшує засвоєння матеріалу через входження в образ.

ВИСНОВОК. Розглянувши у статті феномен кліпового мислення здобувачів професійної освіти, а також різноманітні інноваційні педагогічні прийоми, методи та технології, можна констатувати про подальший розвиток системи професійної освіти.

Наш соціум, наша система освіти переживає складний період трансформації та переходу від індустріальної формації до постіндустріальної (інформаційної) стадії розвитку суспільства, від суспільства, побудованого за

принципом конвеєра Г. Форда, до персоналізованого, індивідуалізованого типу суспільства. На сьогоднішній день є чимало різноманітних інноваційних педагогічних прийомів, методів та технологій, які можуть успішно застосовуватися у навчанні здобувачів з кліповим мисленням. У статті ми торкнулися тих технологій, прийомів та методів навчання, які мають найбільший потенціал для розвитку та застосування в освітній практиці XXI століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика проведення навчальних занять в умовах дистанційного навчання : навч. посіб. / Ю. С. Красильник, Г. Л. Корчова, М. В. Руденко. Київ : КНУБА, 2021. С. 45–46.
2. Гич Г. М. «Кліпове» мислення молоді: друг чи ворог навчання? // *Наукові праці*. Вип. 257. Т. 269. Педагогіка, 2016. С. 38–42.
3. Тоффлер Е. Шок майбутнього / Пер. з англ. М., 2002. С. 11.
4. Маклюен Г. М. Розуміння Медіа: Зовнішні розширення людини / Пер. з англ. В. Ніколаєва. 2-е вид. М., 2007. 464 с.
5. Моль А. Соціодинаміка культури. Електронний ресурс. Режим доступу: http://yanko.lib.ru/books/cultur/mol_sociodinamika_cult-a.htm
6. Пащенко Л. С. Ситуаційна задача як метод активного обучения и развития профессиональной компетентности / Л. С. Пащенко, Н. В. Порошенко, В. В. Запеліна и др. // *International journal of experimental education*. 2014. № 4. С. 108–110.
7. Rozen L. Me, My Space and I: Parenting the Net Generation. N. Y., 2007. 258 p.
8. Фрумкин К. Г. Откуда исходит угроза книге // *Знамя*. 2010. 56 № 9. URL: <http://magazinez.russ.ru/znamia/2010/9>
9. Соболева С. М. Кліпове мислення як соціально-психологічний феномен та його роль у навчально-пізнавальній діяльності студентів // *Теорія і практика сучасної психології*. № 3. Т. 2. 2019. С. 86–90.
10. Шестакова М. А. Клиповое мышление – феномен современности. URL: www.informio.ru/publications/id3425/Klipovoe-myshlenie-fenomen-sovremennosti
11. Корчова Г. Л., Скриник М. В., Скриник Л. М. Освітній WEB-квест як нова інтернет-технологія з організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти. *Інноваційно-технологічні шляхи розвитку агропромислового комплексу України* : зб. матеріалів Всеук. наук.-практ. конф. Ніжин, 2020. С. 90–93.

CLIP THINKING AS SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL PROBLEM IN PROFESSIONAL EDUCATION

Halyna Korchova

PhD in Pedagogics, Associate Professor,

Associate Professor at the Professional Education Department

Kyiv National University of Construction and Architecture, 31 Povitroflotskyi Avenue, Kyiv, Ukraine, 03037,
korchova@ukr.net;

ORCID: 0000-0002-9082-0146

The Article considers the problem of clip thinking of modern students obtaining professional education, underlines the reasons of formation of clip thinking of modern students obtaining professional education, reveals basic characteristics of clip thinking, highlights main features of clip thinking bearers, offers precise methods and tools of activity during educational sessions for students with clip thinking and examines positive and negative sides of clip thinking in that category of students as well.

While the scientific literature has gathered enough experience regarding exploring clip thinking of individual within modern conditions of informational society, the scientific community has not yet developed unified, precise and balanced position about essence, positive and negative features of that issue, about changes and transformations in human psychics caused by modern media space.

After examining and aggregating scientific sources and approaches to that issue the conclusion could be made as follows: “clip thinking” is a process of reflecting various diverse properties of objects, without taking into account connections between them, that is characterized by fragmentation of informational flow, illogicality, full heterogeneity of incoming information, high speed of switching between parts and fragments of information and lack of comprehensive perception of surrounding world as well.

Hence, the definition “clip thinking” is considered as a habit to perceive information through short, bright and very expressive image.

The essence of clip thinking is that it can quickly switch between disparate semantic fragments. The reasons for the emergence of clip thinking are: increasing of the information received, increasing of information speed, diversity and availability of information, increasing of multitasking.

Effective educational methods and techniques that have proven themselves in teaching practice with students of professional education include: project activity, discussions, brainstorming, debate, forums, round tables, discussion seminars (group discussion); case method (situational analysis); smart cards, mental cards (mind mapping); basket of ideas; cinquan; Fishbone reception; web-quests; scribing technology, etc.

Key words: professional education, thinking, clip thinking, digital generation, informational society, pedagogic technologies, methods and tools of education.

REFERENCES

1. The method of carrying out the initial studies to take in the minds of distance learning : navch. posib. / Yu. S. Krasilnik, G. L. Korchova, M. V. Rudenko. Kiev : KNUBA, 2021. P. 45–46.
2. Gich, G. M. “Klipove” young people’s thoughts: what friend is the enemy of education? // Science practices. Vip. 257. V. 269. Pedagogika, 2016. P. 38–42.
3. Toffler, E. Shock of the future / Per. from English. M., 2002. S. 11.
4. McLuen, G. M. Rozuminnya Media: Zovnishni razshirennya lyudina / Per. from English V. Nikolaev. 2nd view. M., 2007. 464 p.
5. Mol, A. Sociodynamics of culture. Electronic resource. Access mode: http://yanko.lib.ru/books/cultur/mol_sociodinamika_cult-a.htm (date of entry: 21.02.2020).
6. Pashchenko, L. S. Situational task as a method of active learning and development of professional competence / L. S. Pashchenko, N. V. Porodenko, V. V. Zapevina et al. // International journal of experimental education. 2014. No. 4. P. 108–110.
7. Rozen, L. Me, My Space and I: Parenting the Net Generation. N. Y., 2007. 258 p.
8. Frumkin, K. G. Where does the threat to the book come from // Znamya. 2010. 56. No. 9. URL: <http://magazinez.russ.ru/znamia/2010/9>
9. Soboleva, S. M. Klipov’s idea as a social and psychological phenomenon and its role in the initial and educational activities of students // Theory and practice of modern psychology. No. 3. Vol. 2. 2019. S. 86–90.
10. Shestakova, M. A. Clip thinking is a phenomenon of modernity. URL: www.informio.ru/publications/id3425/Klipovoe-myshlenie-phenomen-sovremennosti
11. Korchova, G. L., Skrinik, M. V., Skrinik, L. M. Educational WEB-quest as a new Internet technology for the organization of self-supporting work in health education. Innovative and technological paths for the development of the agro-industrial complex of Ukraine : sb. Materials of the All-Ukrainian. sci.-pract. conf. Nizhin, 2020. – S. 90–93.

Стаття надійшла 21.03.2022